

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky II
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky II, 2. ročník
Sada číslo:	A–03
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	19
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_A–03–19
Název vzdělávacího materiálu:	Akvarel, kvaš
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Lenka Kašpárková

Akvarel, kvaš

Plán učiva

- Akvarel.
- Historie akvarelu.
- Charakteristika.
- Podložky.
- Technika malby.
- Uchovávání a adjustace.
- Kvaš.
- Historický vývoj.
- Podložky.
- Barvy.
- Postupy.
- Kvašakvarel.
- Otázky pro zopakování učiva.

Akvarel

Patří mezi nejnáročnější techniky, vzhledem k tomu, že barvy nejsou krycí, chyby lze jen těžko opravit. Pojivem barev je arabská guma nebo tragant, jako zvláčňovadla se přidávají med nebo kandys u barev pevných (v kostkách), u barev v tubách pak glycerín, tyto příměsi jsou nutné pro udržení pružnosti barevné vrstvy.

Historie

Technika akvarelu je známá již od pradávna. Již pravěké jeskynní malby jsou provedeny jakýmsi barvami ředitelnými vodou, které byly pojeny krví, močí, apod. V Egyptě se malovalo na pergamen rovněž vodovými barvami (knihy mrtvých), v Japonsku a Číně se akvarelem malovalo na hedvábí a zdobily se různě dekorativní předměty (vějíře, stínidla lamp, apod.). Prvním velkým akvarelistou byl *Albrecht Dürer*. Akvarel měl do té doby (ještě i Dürerově díle) pouze funkci doplňkové nebo přípravné techniky (skici, studie, kolorování, předkreslování, podmalba,...). Později se akvarel výrazněji uplatnil v drobnomalbě (miniatury).

Na vyšší úrovni pěstovali akvarel Francouzi: 17. st.: *Nicolas Poussin* (pusén), *Claude Lorrain* (lorén).

Na začátku samostatné cesty k akvarelu stáli také Angličané:

Konec 18. st.: *William Turner* (turner), *Thomas Girtin* (džirtin).

Z našich umělců vynikl v této technice Jiří Krásal a slovenský ilustrátor Mirko Hanák.

Charakteristika

Při malbě akvarelu nanášíme na bílý podklad lazurní vrstvy malby, přičemž vynechaný bílý papír vytváří nejintenzivnější světla. Stíny vytváří nejhuťnější vrstva barvy, která však stále musí zůstat v lazurní vrstvě (bez krycího efektu). Vzhledem k tomu, že akvarelové barvy se nanášejí ve velmi tenké



Obrázek 1: Jednoduché zátiší, akvarel, žákovská práce.



Obrázek 2: Studie zeleniny, akvarel, žákovská práce.

vrstvě, je zde velké riziko vyblednutí. Správný akvarel by měl být bez použití běloby (vnáší cizí tón). Pokud ji musíme použít tak zinkovou, která nejméně kryje. Barvy ředíme destilovanou nebo převařenou vodou.

Podložky

V historii – slonová kost, pergamen, papyrus, sádrové destičky, papír.

Dnes – speciální kartony (akvarelové) – ruční, strojové, neměly by žloutnout a absorbovat plnidla (křída, kaolín), měly by být savé. Papír použijeme buď suchý, nebo navlhčený. Pokud budeme malovat do podkladu mokrého, napínáme na rám, abychom mohli papír vlhčit zezadu. Papír se používá bílý nebo lehce tónovaný.

Rovněž ponechá-li se papír pro práci suchý, musí být předem napnut na rám nebo tvrdý podklad. Dobře zvlhčený papír se napne v rámu nebo lepicí páskou přilepí po okrajích na pevnou tvrdou a rovnou podložku, prkno. Takový postup je nezbytný, aby se po zvlhčení papír při práci nezvlnil. Při napnutí na rámu se papír zvlhčuje často zezadu po celou dobu práce, aby se dosáhlo měkkých splývavých tónů. Mnozí výtvarníci stírají postupující malbu občas vodou pomocí houby, aby byl akvarel co nejjemnější.

Technika malby

Technikou akvarelu můžeme pracovat různými způsoby:

Lazurování – nejprve vytváříme podmalbu, pak nanášíme lazury přes stávající larvy, které už mezi tím zaschly – tím se barvy míchají a vznikají nové tóny.

Zapíjení do mokrého podkladu.

Lavírování (v jednom či dvou odstínech).

Maskování (vykrývání světla, bílých míst).

Vytírání (hodí se pro vytvoření měkkých světla, barvu vytíráme hadříkem, štětcem ...).

Vyškrabávání – světla vyškrabáváme žiletkou, skalpelem nebo vysmirkujeme (jen na pevných papírech).

Uchovávání a adjustace

U akvarelu vzniká nejtenčí nános barvy ze všech malířských technik. Při takto tenké vrstvě nánosů vzniká nebezpečí, že barva zesvětlí a dílo ztratí původní charakter. Akvarel se proto nemá zbytečně

vystavovat přímému světlu a při zavěšení obrazu na stěnu se má pamatovat na to, aby na obraz nedopadaly přímé sluneční paprsky. Akvarel se adjustuje pod sklo.

Kvaš

(gouache – fr., angl.; Gouache – něm.; guazzo – it.)

Původní italské guazzo byla malba na mokré omítce, ta se pak fixovala kličem, kaseinem, vodním sklem, apod. Nynější kvašové barvy jsou podobné akvarelovým, ale jsou více krycí a obsahují malé množství velmi vazkého pojiva (arabská guma, tragant, methylcelulóza). Jednotlivé barvy často obsahují lehce krycí bílý pigment, čím získávají pastelový odstín. U tónů, které mají samy krycí schopnost, se bílý pigment nepoužívá. Kvaš se od akvarelu liší také tím, že částice pigmentu jsou větší, a jejich poměr ve vodě je mnohem vyšší.

Kvašové barvy obecně mají po uschnutí poněkud jiný odstín, než za mokra (světlejší tóny tmavnou, zatímco tmavší odstíny mají tendenci spíše zesvětlovat). Může být proto obtížné namíchat odstín barvy tak, aby i po zaschnutí odpovídal našim představám. Technika kvaše je ale přesto lépe zvládnutelná než akvarel, díky tomu, že jsou barvy krycí a chyby se tak dají lehce opravit.

Historický vývoj

Začátky kvaše můžeme hledat již ve středověké knižní malbě (iluminace). V 17. st. byla znova objevena pro drobná zátiší a portrétní miniatury. V 18. st., zejména v období rokoka, se stal kvaš velmi oblíbeným a často se kombinoval s akvarelem a pastelem (portréty, žánrové výjevy). Svého vrcholu dosáhl kvaš v první polovině 19. st., kdy byly plně využity jeho možnosti i v monumentální nástěnné malbě a ilustrační tvorbě. Významný český malíř **Josef Navrátil** zprvu maloval drobné žánrové obrázky, později rozměrné nástěnné dekorace v zámeckých interiérech (Jirny, Zákupy, Ploskovice, Liběchov). V technice kvašakvarelu vynikli zejména **Adolf Menzel**, **Luděk Marold** (19. st.). V naší ilustrační tvorbě je významné například dílo **Zdeňka Buriana** (1905–1981), který proslul jako malíř a ilustrátor dobrodružných knih.

Podložky

Dříve – pergamen, slonová kost.

Dnes – karton, papír – bílý i tónovaný (lépe na něm vyniknou pastelové odstíny), plátno s podkladem (šepsem)- obroušená temperová vrstva, dřevo s kličovo-křídovým podkladem, omítka natřená gessem (řídka sádra) nebo vápenným intonakem.

Barvy

Prodávají se v kelímcích či tubách, pojivem je dnes nejčastěji methylcelulóza (nebo např. arabská guma, tragant) Přidává se do nich barytová běloba. Ředí se vodou.

Technika malby:

Maluje se do suchého nebo i do vlhkého podkladu. Barvy mají za mokra podstatně tmavší odstín než po zaschnutí, kdy zmatní a zesvětlí a stanou se zářivými, zejména na tmavší podložce.

Postupy

Světlý podklad:

1. přípravná kresba tužkou;
2. plošná podmalba řidší barvou;
3. dokončení hustší krycí barvou;
4. světelná modelace nasazením mírně pastózních světel.

Tmavý podklad:

1. začíná se od tmavých odstínů ke světlým;
2. ve stínech se používají lazury;
- 3 nasazení pastózních nejsilnějších světel.

Kvašakvarel

1. Podmalba akvarelem.
2. Krycími kvašovými barvami se jde do světel, ve stínech zůstává barva průsvitná, akvarelová.

Seznam použité literatury

- ŠTOLOVSKÝ, A.: *Technika barev*. Praha: SNTL, 1990. ISBN 8003003059.
- LOSOS, L.: *Techniky malby*. Praha: Avicenum, 1994. ISBN 80-85277-03-4.
- ŠTURC, K., NEVAŘIL, M.: *Techniky malířské a kašérské práce*. Praha, 1985.
- RAMBOUSEK, J.: *Slovník a receptář malíře – grafika*. Praha: SNKLHU, 1953.
- SMITH, R.: *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. Praha: Slovart, 2000. ISBN 80-7209-758-X.
- SLÁNSKÝ, B.: *Technika v malířské tvorbě*, Praha: SNTL, 1973.

Obrázky:

Obr. 1 a 2.: Archív autorky.